OVERLEVEN IN **CRISISTIJD**

door

Charles Huijskens

eindredactie
Evi Timp

met bijdragen van
Clemens Sassen
Harmen Geers
Lynnemore van Ommen
Evi Timp

met dank aan
Arthur van Amerongen
Maarten van de Pavoordt
Roeji Wolsink

2019 Prometheus Amsterdam

Overleven in crisistijd.indd 3 | Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

© 2019 Charles Huijskens
Omslagontwerp Sander Patelski
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 4301 5

Overleven in crisistijd.indd 4 | Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

1

Aanvallen!

Ridder in de Militaire Willemsorde majoor Marco Kroon is een man die naar eigen zeggen 'graag op missie gaat naar het buitenland om de vrijheid van meningsuiting te bevechten'. Maar in eigen land is de held uit Afghanistan al jarenlang 'kansloos in de strijd tegen de media'. Wat ging er fout? Waarom kantelde het beeld van de held die na zijn ridderschap in 2009 een tijd lang 'alleen maar positief in het nieuws' was? Volgens Marco Kroon is het antwoord simpel, de media hadden hem op een veel te hoog voetstuk geplaatst: 'Ik was (in de beeldvorming) een man die over water kon lopen.'

Journalisten vinden dat een man met zo'n hoge koninklijke onderscheiding zich als een heilige moet gedragen. Vervolgens gaan ze op jacht naar negatief nieuws waaruit moet blijken dat de oorlogsheld zich in vredestijd bezondigt aan allerlei minder fraaie zaken. Toen Marco Kroon in 2010 werd vervolgd voor het bezit van wapens en drugs was het zijn mediastrategie om helemaal niets te zeggen. Geen interviews, geen commentaar. Daarvan heeft hij nu spijt. 'De media nemen alles van elkaar over dus het was iedere keer copy-paste.' In plaats van het verrichten van zorgvuldig feitenonderzoek schrijven de media volgens Kroon liever de roddels en verdachtmakingen

Overleven in crisistijd.indd 13 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

over van hun collega's. 'Ik heb de misgunfactor. Vooral bij de journalisten van het *Brabants Dagblad*.'

Dit is de krant die vaak als eerste berichten brengt over de commando die tevens uitbater is van een café in Den Bosch. Waarom belt hij niet eens met die krant om met de redacteuren een kop koffie te drinken? Kroon: 'Dat heeft geen zin.' Inmiddels zijn we bij de zoveelste affaire rond majoor Kroon beland: een avondje carnaval zou zijn uitgelopen op het geven van een kopstoot aan een agent die hem aansprak op het in de buitenlucht verrichten van 'datgene waarvoor een toiletgelegenheid is bestemd'. Marco Kroon: 'Wildplassen is iets heel normaals voor militairen. Op missie doen we dat altijd.' Een missie in Afghanistan is iets anders dan een stapavondje in Den Bosch, dus dat Kroon een boete moet betalen vindt hij terecht. Maar voor zijn schorsing door Defensie heeft hij geen begrip. 'Nu is het merk Marco Kroon eng en vies. Meningsvorming door de media is daar debet aan.'

Als militair kent Marco Kroon uiteraard een van de belangrijkste grondbeginselen van het gevecht: offensief handelen. Het *Veldzakboek voor Officieren* stelt: 'Slechts een offensief handelen kan tot een beslissing leiden. In een defensieve gevechtsvorm moet het initiatief worden herwonnen door aanvallend optreden.' De sympathieke ijzervreter luitenant-generaal buiten dienst Willem Loos geeft er college over: 'Tot de algemene grondslagen van de oorlogsvoering behoren onder andere de elementen offensief handelen, verrassing en concentratie van middelen. Alleen als volgens deze grondslagen wordt gehandeld, kan men doelen bereiken en oorlogen winnen. De gevechtsvormen defensief en verdediging kunnen een

Overleven in crisistijd.indd 14 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

vijand wel tegenhouden en eventueel helpen een oorlog niet te verliezen, maar winnen niet.'

Als mensen of organisaties in een crisis terechtkomen, zijn er steevast enkele adviseurs die met de volgende oneliner aankomen: wie geschoren wordt, moet stilzitten. Las een mediastilte in. Of duik weg en houd je een tijdje onbereikbaar voor de pers. Maar dit is bijna altijd een zeer slecht advies. Zoals generaal Loos uitlegt kun je per definitie nooit winnen met een verdedigende, afwachtende strategie. Er is maar één oplossing: aanvallen! Er is een actie gestart om Marco Kroon daarbij in de slotfase van dit gevecht te helpen, want zijn snel oplopende advocatenkosten worden niet meer door Defensie betaald. Dit is een kostbare les: als je in het begin van een crisis geen actie onderneemt en de tijd niet goed ge-

Overleven in crisistijd.indd 15 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

bruikt, zijn de kosten en inspanningen in een latere fase onevenredig veel hoger en groter.

Wat is een crisis?

Volgens de helaas kortgeleden overleden prof. Hans van Londen bestaat het fundament van iedere organisatie en ieder bedrijf uit twee pilaren. In zijn boek hierover maakt hij onderscheid tussen 'de waarde en de waarden van concerns', de financiële pilaar en de emotionele pilaar, oftewel de centen en het sentiment. Als een van deze pilaren dreigt te bezwijken, is er sprake van een crisis waardoor het gebouw zou kunnen instorten. In een dergelijke noodsituatie moet de topman zelf niet alleen intern, maar ook extern in de openbaarheid treden om als ultieme hoeder van de normen en de waarden van de organisatie zichtbaar leiderschap te tonen.

Crisis is een neutraal paraplubegrip dat in allerlei situaties wordt gebruikt. Als bijvoorbeeld een voedingsmiddelenbedrijf pindakaas op de markt brengt waar mensen ziek van worden, is dat een crisis. Maar het goed organiseren van een *product recall* is niet iets waar de hoogste baas zich mee bezig hoeft te houden. Hij kan dit met een gerust hart overlaten aan zijn managers. Bij de interne en externe communicatie kan hij normaal gesproken vertrouwen op competente woordvoerders die deze klus kunnen opknappen zonder veel, laat staan blijvende schade aan het bedrijf. Het begrip crisis wordt hier gebruikt voor een gebeurtenis die het fundament van het bedrijf in gevaar brengt of zelfs doet wankelen. Er is dan sprake van een 'echte' of 'existentiële crisis'.

In 2017 krijgt architect Ellen van Loon de prestigieuze opdracht een ontwerp te maken voor de totale renovatie

Overleven in crisistijd.indd 16 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

van het Binnenhofcomplex in Den Haag. Dat is een vette kluif want het totale startbudget voor het hele project is ruim 500 miljoen euro en het karwei garandeert haar en haar bureau OMA jarenlang werk. Er is echter één merkwaardige voorwaarde aan deze klus verbonden: het project van de verbouwing is als geheel door het kabinet officieel 'geheim' verklaard. Van Loon en haar medewerkers tekenen een contract over de volstrekte geheimhouding die door de opdrachtgever wordt geëist. Mocht er iets uitlekken vanuit het architectenkantoor, dan zou dat leiden tot 'een enorme boete'.

Een jaar later gaat het fout. Er verschijnen berichten over de plannen van Ellen van Loon die 'megalomaan' zouden zijn en van 'grootheidswaanzin' zouden getuigen. Zowel de voorzitter van de Eerste als die van de Tweede Kamer zouden onthutst zijn door de ideeën die zij van haar te zien krijgen. Er is volgens de geruchten sprake van het aanleggen van een tropische kantoortuin... En dat terwijl de restauratie 'sober en doelmatig' moet worden uitgevoerd. Aangezien bijna niemand een beeld heeft van wat Van Loon aan het doen is, beginnen de media te publiceren op basis van lekken. Dat gaat net zo lang door tot er tussen opdrachtgever en architect geen enkel vertrouwen meer is. In september 2019 wordt het contract opgezegd. Ellen van Loon krijgt 2,7 miljoen euro als vergoeding. Zij heeft geëist dat zij nu van haar geheimhoudingsplicht is ontslagen en dus kan ze eindelijk haar opgekropte woede kwijt in een aantal interviews. 'Ik bén helemaal geen megalomane architect. We moesten jarenlang door een berg onwaarheden modderen. Ik kon me nooit verdedigen, gewoon uitleggen wat onze echte

Overleven in crisistijd.indd 17 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

plannen waren. Die geheimhouding heeft alles kapotgemaakt. Over de inhoud ging het nooit. Je vecht tegen schimmen. En dat ging uiteindelijk mis.' Slotconclusie: 'Ik ben bedonderd.'

Majoor Marco Kroon koos er zelf voor om af te wachten en niet de tegenaanval te zoeken. Architect Ellen van Loon mocht zich op straffe van een boete niet verweren tegen de anonieme geruchten. Beiden kijken met spijt terug op de afwachtende periode waarin ze al dan niet vrijwillig niet in de aanval gingen.

Chocoladeletters

Ten slotte kijken we naar een derde voorbeeld, dat zich afspeelt in een Amsterdams gezin. Het begint met een forse uitglijder van zoonlief, die als minderjarige wetsovertreder naar het bureau Halt wordt doorgestuurd. Nadat de jongeman door de politie is opgepakt worden zijn ouders ingelicht. Aangezien zijn moeder burgemeester is, realiseren alle betrokkenen zich onmiddellijk dat dit een gevoelige zaak is. Toch kiezen de ouders ervoor af te wachten en geen enkele actie te ondernemen in de ijdele hoop dat de affaire buiten de publiciteit zal blijven. Dat gaat een maand goed. Maar dan is er een lek, in dit geval naar *De Telegraaf*, en barst het mediageweld los. 'Beste Amsterdammers,' schrijft Femke Halsema op woensdag 14 augustus 2019 in een open brief op de website van de gemeente. 'Deze brief is ongewoon. Ik ben ook in een heel ongewone situatie geplaatst en voel mij genoodzaakt u te schrijven.'

Natuurlijk weten alle Amsterdammers dat een open

Overleven in crisistijd.indd 18 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

brief van de burgemeester duidt op een serieuze crisis. De vorige open brief aan de inwoners van de hoofdstad schreef Eberhard van der Laan in september 2017, toen zijn artsen hem hadden gezegd dat zij hem niet verder konden behandelen. Met de woorden 'Zorg goed voor onze stad en voor elkaar. Vaarwel' nam Van der Laan afscheid van zijn Amsterdammers, zijn stad en zijn leven.

Gelukkig betreft de open brief van Femke Halsema een minder verdrietig onderwerp. 'Vanochtend,' zo begint de brief, 'heeft *De Telegraaf* in chocoladeletters bekendgemaakt dat mijn 15-jarige zoon een gewapende inbraak zou hebben gepleegd. Over (de eerste) 3 pagina's wordt gemeld dat er daarbovenop sprake zou zijn van een doofpot omdat dit niet naar buiten is gebracht. Er wordt verwezen naar anonieme bronnen.' De burgemeester publiceert haar brief om 3.56 uur 's ochtends. Ze heeft die nacht gehoord dat er een artikel aankomt en is daarna onmiddellijk en in grote haast gaan schrijven. Omdat zij haar zoon wil beschermen acht zij het nodig uit te leggen wat er werkelijk aan de hand is. 'Mijn zoon heeft geen gewapende inbraak gepleegd. Mijn zoon had een (verboden) nepwapen bij zich waarmee hij selfies maakte en was met vriendjes zich aan het vervelen en aan het klieren. Zij vonden een verwaarloosde en verlaten woonboot, waar zij naar binnen zijn gegaan. Daar vonden zij oude brandblussers die zij naar buiten hebben gesleept en leeg hebben gespoten. Politie is op de overlast afgekomen, mijn zoon is gaan rennen, heeft paniekerig het nepwapen weggegooid, is toen alsnog gestopt en ingerekend.'

De eerste vraag is: waarom heeft de burgemeester niet

Overleven in crisistijd.indd 19 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

meteen nadat haar zoon was opgepakt zelf een kort bericht gepubliceerd? Wat is er in de tussenliggende weken gebeurd? De burgemeester heeft 'eindeloos' met haar zoon gepraat. 'Daarna hebben wij enkele weken zenuwachtig gewacht terwijl het verhoor plaatsvond.'

De burgemeester 'hoopte dat men discreet zou zijn omdat mijn functie mijn zoon kwetsbaar maakt voor publiciteit die hem jaren kan achtervolgen'. Het is echter Femke Halsema zelf die haar zoon in bescherming had kunnen en moeten nemen door het onmiddellijk uitbrengen van een korte, feitelijke verklaring. Na een maand afwachten gebeurt het onvermijdelijke: iemand die bij de politie werkt vertelt het hele verhaal aan een journalist van *De Telegraaf*. Elke andere krant zou dit nieuws op de voorpagina hebben gepubliceerd, ook *NRC Handelsblad*, dat zichzelf een 'nette krant' noemt. Dat blijkt enkele weken later als de zaterdagkrant van 14 september op de deurmat ploft: 'Een revolver in de ambtswoning' is de kop onder een foto van het burgemeestershuis aan de Herengracht die de voorpagina domineert. Halsema's partner Robert Oey vertelt dat het wapen van hem was, dat hij iedere dag de wet overtreedt en dat hij af en toe 'helemaal gek wordt' van de 'onvoorstelbare keurigheid' van zijn vrouw, die hij toevoegt: 'Flikker op met je ambtswoning!'

Samenvattend: een ramp voor het gezin Oey-Halsema, maar een feest voor de journalistiek. Nog even terug: de woede van de burgemeester geldt het feit dat haar zoon 'voordat er een rechterlijk oordeel is geveld' door *De Telegraaf* 'op de voorpagina veroordeeld is voor een delict dat hij niet heeft gepleegd. Hij verdient geen extra publieke

Overleven in crisistijd.indd 20 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25

straf, alleen omdat hij mijn zoon is.' Vader Robert Oey: 'Dat *De Telegraaf* een vijftienjarige onder de bus zou gooien, had ik nóóit verwacht.' Dit is volgens hem het gevolg van puur seksisme en zuivere haat. Op dit punt lijken vader en moeder het in elk geval met elkaar eens.

De andere kranten kiezen al snel de kant van Halsema. Het nieuws negeren is geen optie, maar 'als journalist moet je nog wel bedenken wat je er vervolgens mee wilt, zonder mee te huilen met de wolven van *De Telegraaf*', aldus chef Nieuws Eelco Meuleman van *de Volkskrant*. Hij vindt de aanpak van *De Telegraaf* 'potsierlijk en onterecht'. En dus gaat het nieuws niet langer over de inbraak, maar over de foutste krant van Nederland, fout in de oorlog en fout ná de oorlog. '*De Telegraaf* probeert Halsema via haar uitgegleden puberzoon in het hart te treffen,' aldus Sylvain Ephimenco in *Trouw*. 'Een bedenkelijke, politiek gemotiveerde streek die journalistiek niet valt te rechtvaardigen. Het is fout van *De Telegraaf* om dit niet proportioneel en zakelijk te brengen.' Arnon Grunberg ging daar in *de Volkskrant* enkele dagen later fors overheen: '*De Telegraaf* had uitvoerig over de vermeende inbraak van die zoon bericht. Die krant hanteerde kennelijk het fascistische idee van *Sippenhaft*: kinderen van mijn vijanden zijn ook mijn vijanden. Daarom sleepten de nazi's de kinderen van Von Stauffenberg naar het concentratiekamp.' (De vergelijking is onzinnig en feitelijk onjuist: de kinderen van de aanslagpleger op Hitler zijn niet in een concentratiekamp terechtgekomen.) Maar zelfs Ephimenco meldt dat er enkele zorgelijke aspecten kleven aan de actie van de burgemeester. 'De site van de gemeente Amsterdam is bedoeld voor be-

Overleven in crisistijd.indd 21 I Elgraphic - Vlaardingen 21-11-19 13:25